

Είδος: Εφημερίδα / Ένθετο: **ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**
 Ημερομηνία: Παρασκευή, 06-11-2009
 Σελίδα: 13
 Μέγεθος: 859 cm²
 Μέση κυκλοφορία: 32230
 Επικοινωνία εντύπου: (210) 9296001
 Λέξη κλειδί: **ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ**

Βιβλία για τον κινηματογράφο

Από την **Αντνυ Δημοπούλου**

Συλλογικό
Ντοκιμαντέρ - Μια άλλη πραγματικότητα
 Θεωρητικά κείμενα για την ταυτότητα του ντοκιμαντέρ στον 21ο αιώνα
 επιμέλεια: Ειρήνη Στάθη - Γιάννης Σκοπετέας
 Εργαστήριο Οπτικοακουστικών Εφαρμογών και Επικοινωνίας - Τμήμα Πολιτισμικής Πληροφορικής Πανεπιστημίου Αιγαίου
 εκδόσεις Αιγόκερως, σ. 312, 16 €

Είναι κοινός τόπος ότι το ντοκιμαντέρ τα τελευταία χρόνια έχει κερδίσει όχι μόνο μεγαλύτερη μερίδα του κοινού, αλλά και περισσότερους κινηματογραφιστές, που καταπίπτουν με αυτό το είδος παραγωγής. Το αποδεδειγμένο ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον προς αυτό το κινηματογραφικό είδος δεν άφησε αδιάφορους τους Έλληνες θεωρητικούς. Έτσι, ο τόμος «Ντοκιμαντέρ - Μια άλλη πραγματικότητα» είναι η πρώτη συλλογική δουλειά που συγχρόνως από 13 Έλληνες θεωρητικούς, κριτικούς και ερευνητές (πανεπιστημιακούς και μη) και τμηματικά δύο ξένους, τον Φιλντνάντ και τη γαλλίδα Jarmo Valkola και τον ισπανό σκηνοθέτη και θεωρητικό Pere Albertó. Το βιβλίο αποτελεί ένα ολοκληρωμένο εγχειρίδιο και μια πραγματικά διεξοδική έρευνα στο θέμα του ντοκιμαντέρ, και την ταυτότητά του στον 21ο αιώνα.

Τα κείμενα που περιλαμβάνει ο τόμος χωρίζονται σε δύο ενότητες. Η Ενότητα Α περιλαμβάνει κείμενα που οι συγγραφείς τους θίγουν γενικά θεωρητικά ζητήματα αυτής της «άλλης πραγματικότητας» του ντοκιμαντέρ στον 21ο αιώνα. Διερευνάται το ντοκιμαντέρ από διάφορες πλευρές, όχι απλά ως μια πράξη καταγραφής της πραγματικότητας, αλλά ως μια πράξη «μεταμόρφωσης» της, με τη «συνενοχή» του σκηνοθέτη.

Πιο αναλυτικά, το πρώτο κείμενο από τον Pere Albertó εξετάζει τη σχέση του απρόβλεπτου της πραγματικότητας με την αφήγηση, λαμβάνοντας υπόψη τα νέα τεχνολογικά μέσα, που προσφέρουν μηχανισμούς ελέγχου αυτής της πραγματικότητας. Στο δεύτερο δοκίμιο ο Jarmo Valkola ανατρέχει στα ζητήματα που προκύπτουν από όλη τη θεωρία του ντοκιμαντέρ, βλέποντάς τα μέσα από την οπτική των παρεμβάσεων των νέων τεχνολογιών και των μέσων. Ο Χρήστος Γούσιος διατυπώνει θεμελιώδεις σκέψεις για τη χρήση του ήχου, αλλά και της μουσικής στο ντοκιμαντέρ, ως μέσα διατύπωσης της αλήθειας. Η Μαριάντα Κριτικού μοιράζεται τους προβληματισμούς

της για το γραπτό κείμενο, με άλλα λόγια το σενάριο του ντοκιμαντέρ, και θέτει κρίσιμα ερωτήματα για τη μορφή και τα όρια των ντοκιμαντέρ σήμερα. Το τελευταίο κείμενο της πρώτης ενότητας υπογράφει ο Γιάννης Νικολακάκης και ερευνά τη θέση του ντοκιμαντέρ ως ξεχωριστή κατηγορία στην κινηματογραφική παραγωγή μέσα στο μεταβαλλόμενο τοπίο που επιτάσσει αυτός ο μεταμοντέρνος κόσμος και πολιτισμός της εικόνας.

Στην Ενότητα Β αναλύονται τα σημεία αιχμής της ταυτότητας του ντοκιμαντέρ, τα είδη και οι κυρίαρχες τάσεις στον 21ο αιώνα, όπου οι μοντέρνες τεχνολογίες και τα καινούρια μέσα επικοινωνίας έχουν διαμορφώσει μία νέα πραγματικότητα.

Τα 3 πρώτα κείμενα της ενότητας αυτής ασχολούνται με το πολιτικό ντοκιμαντέρ. Η Γιάννα Αθανασάτου εξετάζει την περίπτωση του ελληνικού πολιτικού ντοκιμαντέρ και την επίδρασή του στη δημόσια σφαίρα, όσον αφορά την ανάπτυξη μιας πολιτιστικής και ιδεολογικής στάσης στον χώρο του ελληνικού κινηματογράφου. Το δεύτερο κείμενο, της Δέσποινας Κακλαμανίδου, στρέφεται στο πολιτικό ντοκιμαντέρ μέσα από τη δουλειά του Michael Moore. Αναλύοντας τέσσερις ταινίες του επιδιώκει να εντοπίσει τα κύρια αφηγηματικά χαρακτηριστικά τους. Ο Γρηγόρης Πασχαλίδης λαμβάνοντας ως αφετηρία κι αυτός τη μελέτη των έργων του Moore, καταλήγει σε γενικότερα συμπεράσματα αναφορικά με τη βασική ιδιότητα του συγκεκριμένου είδους, ως το έμμεσο ντοκιμαντέρ της πολιτικής. Εκτός από πολιτικό λόγο όμως το ντοκιμαντέρ μπορεί να αποκτήσει και καταγγελτική φωνή. Έτσι, ο Κωστής Κορνέτης, λαμβάνοντας υπόψη και το «ντοκιμαντέρ μνήμης» διερευνά τα όρια των ντοκιμαντέρ ως «κατηγορώ», μέσω παραγωγής της μνήμης ή της λήθης. Ο Νίκος Λερός και η Ελενα Χαμηλάρη εξετάζοντας τους μηχανισμούς αφήγησης, δραματουργικής δομής και σκηνοθεσίας στο ντοκιμαντέρ του Werner Herzog «Grizzly Man», προσπαθούν να εντοπίσουν τα ρευστά όρια ανάμεσα σε ντοκιμαντέρ και μυθοπλασία. Στο ίδιο πλαίσιο ο Αντρέας Παγουλάτος καταπιάνεται με την «Ντοκιμυθοπλασία», ένα μεικτό αυτόνομο κινηματογραφικό είδος που αποτελεί μία υβριδική μορφή ανάμεσα στα δύο είδη και το εξετάζει από τα πρώτα χρόνια του κινηματογράφου έως σήμερα. Ο Γιάννης Σκοπετέας στρέφεται προς το πολυ-

συλλεκτικό ντοκιμαντέρ, το οποίο αξιοποιεί αρχαιολογικά υλικά εικόνων και ήχων κι εξετάζει τις πρακτικές παραμέτρους και το πολιτιστικό υπόβαθρο των αρχών του 21ου αιώνα, για να εντοπίσει τις προοπτικές ανάπτυξης του είδους. Από τον τόμο αυτό, που διερευνά τις προκλήσεις του ντοκιμαντέρ στον 21ο αιώνα, δεν θα μπορούσε να λείπει η αναφορά στην ψηφιακή τεχνολογία και στη νέα αισθητική που διαμορφώνεται με το ψηφιακό βίντεο (dv). Συγκεκριμένα, το θέμα με το οποίο καταπιάνεται η Ειρήνη Στάθη είναι η «ρεαλιστική αισθητική και η ψηφιακή τεχνολογία στο υβριδικό ντοκιμαντέρ». Το τελευταίο δοκίμιο υπογράφει η Βασιλική Τσιτοπούλου και αναφέρεται στην ενδεικτικότητα, την ενδεικτική σχέση που έχουν όλες οι εικόνες και οι ήχοι με αυτό που α-

πεικονίζουν. Διερευνώντας ελληνικά ντοκιμαντέρ η Ειρήνη Στάθη αναλύει τον τρόπο με τον οποίο διάφοροι σκηνοθέτες, κινηματογραφιστές επικαίρων και ντοκιμαντεριστές προσπαθούν να διαχειριστούν αυτό το ίχνος του χρόνου και της πραγματικότητας της Ελλάδας.

Janet McCabe
Κινηματογράφος και φεμινισμός
 Σειρά: Κινηματογραφικές σπουδές
 υπεύθυνη σειράς: Εύα Στεφανή
 μτφρ.: Ειρήνη Πύρπασου
 επιμ.: Ίωάννα Αθανασάτου
 εκδόσεις Πατάκη, σ. 279, 14,50 €

Η Janet McCabe, λέκτορας στο Trinity College του Δουβλίνου θέλησε να ερευνηθεί τη σχέση του γυναικείου φύλου με τον κινηματογράφο. Για να στοχευοθετήσει την έρευνά της, συλλέγει και εξετάζει στοιχεία από τις αρχές της δεκαετίας του '70 έως σήμερα. Αναλύοντας θεωρητικές θέσεις, δοκίμια, βιβλία, κινηματογραφικές ταινίες, αλλά και τηλεοπτικές σειρές, η McCabe ε-

ντοπίζει στο βιβλίο της βασικές θέσεις και σημεία που συνέβαλαν στο να πάει η κριτική σκέψη στο ζήτημα ένα βήμα παρακάτω. Δεν πρόκειται για μια επιφανειακή παρατήρηση της θέσης της γυναίκας στο σινεμά, αλλά για μια κοινωνιολογική προσέγγιση, καθώς η συγγραφέας λαμβάνει υπόψη της τα κοινωνικο-ιστορικά, πολιτικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, τα οποία διαμόρφωναν κάθε φορά τα δεδομένα. Ο μεταμοντερνισμός, η παγκοσμιοποίηση, η πολυπολιτισμικότητα, οι ψηφιακές τεχνολογίες και τα νέα μέσα είναι μόνο μερικές από τις συνιστώσες που καθορίζουν ή επανακαθορίζουν τον φεμινισμό στον κινηματογράφο. Και για να οριστεί η γλώσσα της θεωρητικής αναζήτησης της γυναίκας στο σινεμά δεν φτάνει μόνον η κριτική ανάλυση, αλλά γι' αυτό η συγγραφέας αξιοποιεί ως χρήσιμα εργαλεία τον εμπειρικό και τον ψυχαναλυτικό παράγοντα.

Το βιβλίο ξεκινά από τις διάφορες υπαρξιακές αντιλήψεις που έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί για τη γυναίκα, δικαιολογώντας, ή καλύτερα εντοπίζοντας, τη θέση τους πρώτα πρώτα στον κόσμο. Η συγγραφέας αναλύει τις θεωρητικές σκέψεις για τη γυναίκα από την πρώτη φεμινιστική θέαση της De Beauvoir, που ορίζει τη γυναίκα ως «άλλο», μέχρι το δεύτερο φεμινιστικό κύμα θεωρητικών μελετών, που επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στις πολιτικές της κουλτούρας. Οι διάφορες αντιλήψεις προκάλυψαν, σύμφωνα με την ερευνήτρια, σύγχυση στις γυναίκες, από την άλλη όμως κατάφεραν την αποδόμηση της πατριαρχικής ιδεολογίας.

Έτσι, παραθέτει τις πρώτες ιστορικές μελέτες που βασίστηκαν πάνω στη «θεωρία της αντανάκλασης» και είχαν ως στόχο να αποδείξουν ότι η εικόνα της γυναίκας προς τα έξω είχε καθαρά οεξιστικό περιεχόμενο, τόσο στον χολιγουντιανό όσο και στον ευρωπαϊκό κινηματογράφο. Η «απελευθερωτική» δεκαετία του '60 εισήγαγε τη γυναίκα στη μεταβατική φάση, στον κινηματογράφο αλλά και στη ζωή, «από τον σεβασμό στον βιασμό». Ήταν τη δεκαετία του '70 όταν άρχισαν να καταγράφονται οι πρώτες νέες - νεότερες προσεγγίσεις, με σημείο αφετηρίας τη χειραφέτηση της γυναίκας.

Από εκεί και πέρα η συγγραφέας καταπιάνεται με τη στροφή που έκανε τότε ο κινηματογράφος παρουσιάζοντας μια εικόνα για τη γυναίκα που δεν αντανάκλασε την πραγματικότητα, αλλά προσπαθούσε να τη διαμορφώσει εκ νέου.

Άλλωστε, το κίνητρο για την πρώτη προσέγγιση της σχέσης του κινηματογράφου και του φεμινισμού ήταν το κοινό ενδιαφέρον των θεωρητικών και από τις δύο πλευρές για το πώς ο κινηματογράφος μπορούσε να επηρεάσει τον θεατή του. Με αυτό το ερώτημα ασχολήθηκε και το γαλλικό κινηματογραφικό περιοδικό Cahiers du Cinema, αλλά και τα γεγονότα του Μάη του '68, που προώθησαν την πολιτικοποιημένη κριτική του κινηματογράφου, ακόμη και στο θέμα της γυναίκας. Η McCabe ξεπερνώντας τις κειμενικές αναζητήσεις στρέφεται στη σημασία του φεμινισμού στα τμήματα πολιτισμικών σπουδών, αλλά και στην ανάλυση ενός αναπτυσσόμενου πεδίου έρευνας που είχε να κάνει με την τηλεοπτική κωμωδία και τη θέση της γυναίκας. Ξεκινώντας από το «Love Lucy» και τη Lucille Ball φτάνει ως το σημερινό «Sex and the City» για να διαπραγματευτεί το ποσοστό που η τηλεόραση διαμορφώνει την εικόνα της γυναίκας ή διαμορφώνεται η ίδια από το κοινωνικό status quo.

Στο πλαίσιο της κοινωνιολογικής έρευνας από το βιβλίο δεν θα μπορούσε να λείπει η αναφορά στις μούρες γυναίκας, την κοινωνική και πολιτισμική εμπειρία τους στον κινηματογράφο. Οι παράγοντες: φυλή, εθνικότητα και μεταποικιοκρατισμός ή μοντερνισμός καταλαμβάνουν ένα ιδιαίτερο ρόλο και πεδίο κριτικής που προσδίδουν στην εκάστοτε γυναίκα τη δική της ταυτότητα.

Μια άλλη συντεταγμένη που επισημαίνεται είναι η σεξουαλική ταυτότητα των γυναικών. Η πρόκληση της υποκειμενικότητας, η σεξουαλική διαφορά και η διαφοροποιημένη φαντασίωση, ακόμη και η queer θεωρία μπαίνουν κάτω από το μικροσκόπιο και εξετάζεται η επίδρασή τους στη σχέση γυναίκας και κινηματογράφου. Η McCabe εισάγει στη μεθοδολογική αναζήτηση αυτής της σχέσης, εκτός από τη γυναίκα, ένα ακόμη υποκείμενο, τη λεοβία. Σημειώνει μάλιστα τη διάκριση που εισήγαγε το χολιγουντιανό star system ανάμεσα στη λεοβία star και τη λεοβία θεατή.

Το βιβλίο της McCabe καταφέρνει να ανοίξει νέους δρόμους στη φεμινιστική θεωρία, αγγίζοντας και το πεδίο της φεμινιστικής γραφής στον κινηματογράφο. Η πολυεπίπεδη ανάλυση της σχέσης του φεμινισμού με τον κινηματογράφο πρόσγαγε πολλές κοινωνιολογικές προηγίες και ανάδειξε έναν κριτικό λόγο, σύμφωνα με τον οποίο η γυναίκα πρωταγωνίστρια, θεατής αλλά και θεωρητικός έχει διακριτή θέση μέσα στον κινηματογράφο.